

Com millorar els projectes d'Aprenentatge Servei

Introducció

1. Millorar sempre és possible
2. Els requisits bàsics: el punt de partida
3. Els aspectes a millorar: un pas més

Autoavaluació i millora

4. Fitxa d'autoavaluació dels criteris de qualitat
5. Fitxa de mesures de millora de la qualitat

Recursos

6. Per saber-ne més...

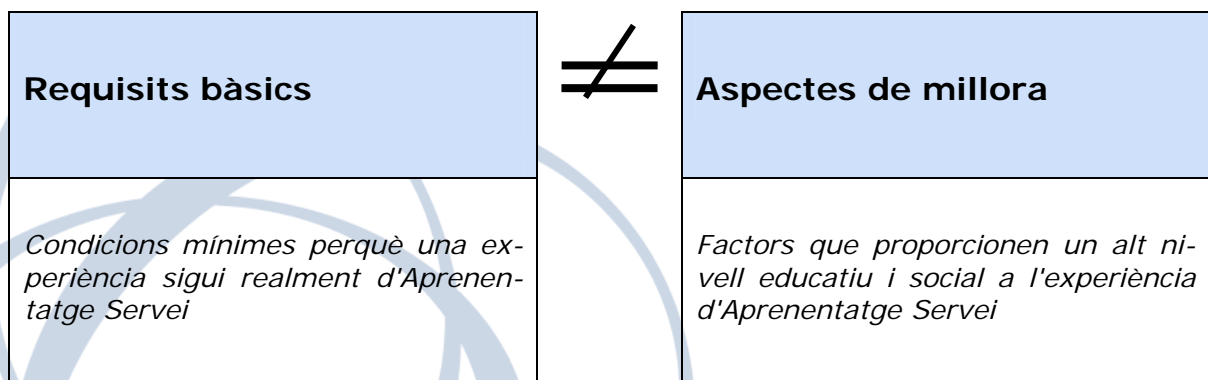
Introducció

1. Millorar sempre és possible

Quan comencem un projecte, és normal temptejar el terreny, no encertat d'immediat en les prioritats, equivocar-nos o simplement oblidar aspectes que, en una experiència consolidada, estarien assumits i automatitzats. Una preocupació legítima per part del professorat i dels educadors no formals és assegurar al màxim el nivell de qualitat de les experiències educatives. No obstant això, sabem que és impossible assolir sempre les cotes més altes de qualitat.

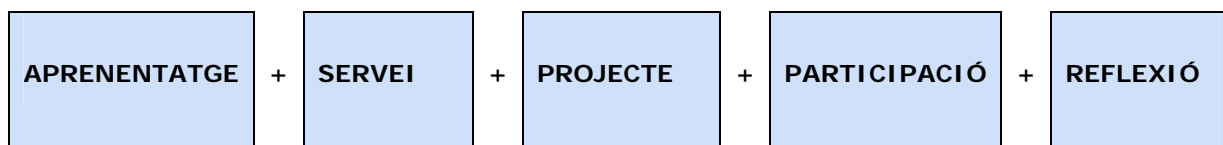
Sent realistes, doncs, creiem que és útil diferenciar **els requisits bàsics** d'un projecte d'Aprenentatge Servei del que serien **els aspectes de millora**, que li atorgarien la màxima satisfacció.

Ara bé, pel fet de no ser "excel·lent", un projecte ApS no deixa de ser ApS, ja que el procés d'aconseguir la màxima qualitat exigeix temps, experiència i possibilitats reals de modificar les variables.

2. Els requisits bàsics: el punt de partida

Perquè un projecte sigui considerat una autèntica experiència d'ApS només cal atendre als 5 components presents en la definició d'aquesta metodologia:

Partint d'aquests pocs ingredients ja seria possible identificar projectes d'Aprenentatge Servei. Anem a repassar, doncs, aquests cinc requisits bàsics:

Aprenentatge

Que existeixi aprenentatge clar associat o relacionat amb el servei, que sigui evident allò que els nois i noies poden aprendre amb el projecte. Que els objectius educatius siguin explícits encara que només es refereixin a una àrea de la personalitat (per exemple, els valors).

Si els aprenentatges solament són implícits (és impossible no aprendre res en un projecte de servei), podríem tenir un bon projecte de voluntariat, però no seria un projecte ApS.

Servei

Que existeixi un servei "a altres" (alteritat). Que el projecte ocasioni un impacte real a l'entorn immediat (la mateixa escola o entitat), a l'entorn pròxim (el barri, la ciutat, el poble) o a l'entorn més global o llunyà.

Un projecte d'utilitat interna per al propi grup, encara que fos una experiència educativa interessant i adequada, no seria precisament un projecte d'Aprenentatge Servei.

Projecte

Que no passi "per casualitat". Que existeixi un autèntic projecte educatiu, "formal", en el sentit d'intencionalitat per part de l'educador (planificació, avaluació).

Moltes situacions normals d'aprenentatge espontani en la vida quotidiana, que es produeixen sense intencionalitat formativa prèvia, no són projectes d'Aprenentatge Servei.

Participació activa

Que comporti implicació, participació activa i protagonisme clar dels nois i noies, amb la intensitat i el nivell adients a la seva maduresa i capacitats.

Si no hi ha un alt component de participació, podríem anomenar Aprenentatge Servei a experiències de servei obligatòries o forçades.

Reflexió

Que existeixi consciència del projecte, de la utilitat social d'allò que s'està fent, per part dels nois i noies. Que reflexionin sobre els aprenentatges realitzats, el procés seguit, l'impacte del servei i les experiències personals.

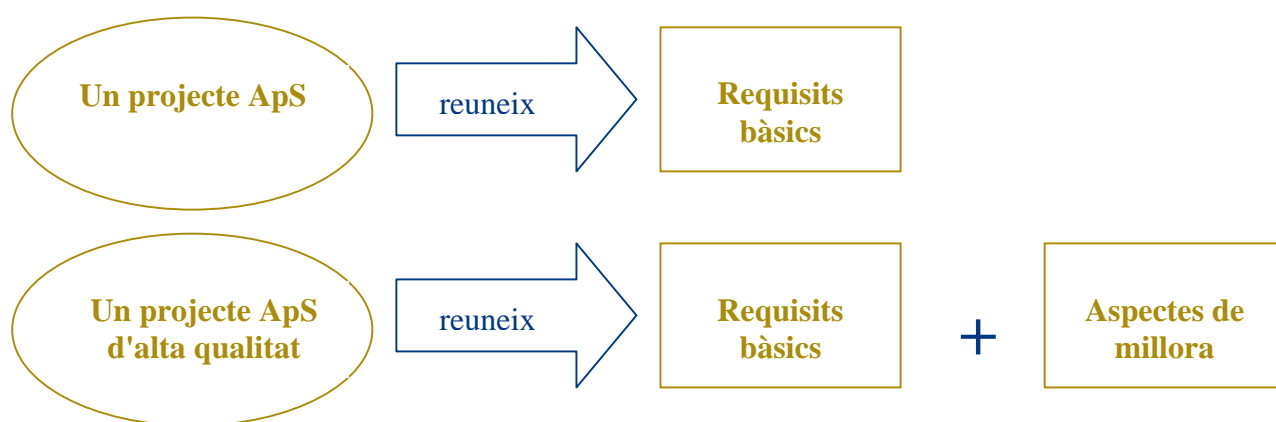
Amb la reflexió i la consciència garantim els aprenentatges i la implicació real dels nois i noies en els projectes, i facilitem el sentiment de reciprocitat, sense el qual es podria lliscar cap al paternalisme.

3. Els aspectes de millora: un pas més

Si la nostra experiència d'ApS ja reuneix els requisits bàsics ens podem plantejar millorar-la i fer-la més satisfactòria. Per això ens pot ser útil tenir en compte alguns factors o aspectes de millora.

Hem seleccionat **15 aspectes**:

- Són **orientacions** o direccions cap on avançar i no tanques inamovibles que cal superar.
- Són criteris **generals**. Per a determinades situacions, grups, territoris, àmbits d'actuació... potser calgui matisar-los molt més, desdoblar-los o afegir-ne d'altres.
- Poden servir com a pistes per **elaborar la pròpia llista de criteris** de l'escola, entitat o institució.

Aspectes de millora en els projectes d'Aprenentatge Servei

1. Vinculació molt estreta entre l'aprenentatge i el servei.
2. Aprenentatge integral.
3. Pensament crític.
4. Coherència pedagògica i metodològica.
5. Justificació i acceptació social del servei.
6. Adequació, protecció i seguretat.
7. Treball en xarxa.
8. Reciprocitat i respecte a la dignitat.
9. Implicació de l'Administració pública.
10. Suport familiar.
11. Equilibri entre la participació individual i la participació grupal.
12. Educadors i líders preparats i formats.
13. Difusió i comunicació.
14. Avaluació participativa i completa.
15. Sustentació i continuïtat.
16. ...

Molt important: Per triar els aspectes de millora més convenients per al vostre projecte, matisa, retoca, desplega i afegeix més aspectes que consideris significatius.

1. Vinculació molt estreta entre l'aprenentatge i el servei

Que el projecte aconseguixi el tram més estret possible entre la part d'aprenentatge i la part de servei: una bona síntesi.

Evitem col·locar elements d'aprenentatge "al costat" d'activitats de servei; hem d'extreure del servei els aprenentatges significatius que conté.

2. Aprenentatge integral

Que els aprenentatges perseguits en el projecte contemplin totes les dimensions de l'educació de la persona: intel·lectual, emocional, física, moral, atenent l'adquisició de coneixements, el desenvolupament d'habilitats i la formació d'actituds i valors.

Tots els projectes, per molt centrats en un sol contingut, habilitat o capacitat que estiguin, permeten desenvolupar un munt d'aspectes formatius diversos i globals.

3. Pensament crític

Que el projecte estimuli en els nois i noies una reflexió crítica en relació amb les desigualtats, injustícies i desequilibris en la nostra societat.

Ens podem trobar amb la tendència a viure el projecte de manera aïllada i anecdòtica, limitat a una "bona acció" tancada en si mateixa. Sempre en funció del nivell de maduresa del grup, la reflexió ha d'intentar transcendir els límits de l'acció concreta desenvolupada.

4. Coherència pedagògica i metodològica

Que el projecte s'inscriu a l'ideari, plantejament pedagògic i metodologia educativa de la institució que el promou (escola o entitat).

Si el projecte es viu com un parèntesi, un "bolet" aïllat o s'allunya molt de la filosofia i l'estil educatiu de la institució, no arribarà, per interessant que sigui, a assolir solidesa i estabilitat.

5. Justificació i acceptació social del servei

Que el projecte respongui a una necessitat real, no representi una substitució de les obligacions de l'Estat de benestar, no causi conflicte al veïnat i sigui ben acceptat per l'entorn.

Sense el vist-i-plau i la complicitat de l'entorn (veïns, responsables municipals, etc.) molts projectes no solament no poden prosperar, sinó que generaran conflictes per ells mateixos. Alerta amb els projectes que poden generar enfrontaments entre sectors oposats de la població.

6. Adequació, protecció i seguretat

Que el projecte encaixi al màxim amb la maduresa intel·lectual, física i emocional dels nois i noies, el puguin comprendre, l'impacte emocional sigui adient a la seva maduresa, es garanteixi la seva protecció i seguretat i se'n puguin controlar adequadament els riscos.

Alguns projectes que poden ser molt atractius per als nois i noies (per exemple, determinades actuacions directes davant d'incendis) no estan al seu abast i no seria raonable incentivar una implicació per sobre de les seves possibilitats.

7. Treball en xarxa

Que el projecte, impulsat per l'escola o una entitat social, es desenvolupi en col·laboració amb altres entitats, associacions o institucions públiques de l'entorn.

Encara que és perfectament possible desenvolupar un projecte de servei sense cooperar amb altres agents educatius, fer-ho representa un plus de qualitat socioeducativa.

8. Reciprocitat i respecte a la dignitat

Que el projecte es basi en la reciprocitat i el respecte per les persones destinatàries, tractant-les com a subjectes actius i no només com a "públic-receptor" de les accions altruistes dels nois i noies.

Cal evitar les temptacions paternalistes. Hem d'intentar que els nois i noies percebin el valor que té l'experiència per a ells mateixos i, per tant, es puguin sentir agraïts.

9. Implicació de l'Administració pública

Que el projecte obtingui suport per part de les administracions públiques i s'inscrigui en les polítiques educatives, socials o culturals dels territoris.

Com més complex i ambiciós és un projecte, més necessari és assegurar la cooperació amb l'Administració pública, sota el risc de caure en contradiccions, duplicacions o incoherències amb les actuacions públiques.

10. Suport familiar

Que el projecte compti amb el vist-i-plau i el suport explícit de les famílies. I, sempre que sigui possible, aquestes es puguin implicar d'alguna manera en el projecte, la qual cosa reforçaria la dimensió comunitària de l'ApS.

Encara que és tècnicament possible tirar endavant un projecte sense que les famílies ho coneguin mitjanament, representa un valor afegit que compreguin el seu valor i que juguin a favor en la motivació i la perseverança dels seus fills i filles.

11. Equilibri entre la participació individual i la participació grupal

Que el projecte contempli una dimensió d'esforç i implicació individual i una dimensió d'esforç i implicació grupal, tant en el factor aprenentatge com en el factor servei.

Tot i que és millor que els projectes siguin grupals, no seria desitjable que es difuminés en ells el compromís i desenvolupament individual de cadascun dels membres del grup.

12. Educadors i líders preparats i formats

Que tant els educadors com els responsables de les organitzacions socials que impulsen els serveis tinguin l'experiència i la formació adequades per guiar el projecte.

Molts projectes, sobretot els més complexos portats a terme per adolescents, demanen una competència tècnica molt acurada, que no es pot obviar ni improvisar, sota el risc de fracàs del projecte.

13. Difusió i comunicació

Que el projecte es doni a conèixer i es difongui a l'entorn, que no es tanqui en si mateix, que hi hagi oportunitats reals de fer-lo visible i sigui valorat en l'entorn.

Un bon projecte pot acabar en el més gran dels anonimats, i això restaria valor a l'experiència, disminuiria les possibilitats de multiplicar-la i el reforç positiu dels nois i noies que s'han implicat en ella.

14. Avaluació participativa i completa

Que l'avaluació de l'experiència tingui en compte la valoració de la població destinatària i/o de l'entitat social o institució col·laboradora, i es faci també sobre l'impacte en la pròpia escola o entitat impulsora.

No seria suficient l'avaluació pedagògica de l'educador respecte dels nivells d'aprenentatge assolits pels nois i noies; cal un enfocament més holístic i participatiu.

15. Sustentació i continuïtat

Que el projecte pugui mantenir-se en el temps, diversificar-se, multiplicar-se o portar-se a escala, i que no es limiti a una experiència fantàstica però efímera.

Un projecte excessivament car, que demani molts recursos humans o una organització massa complexa, seria impossible de mantenir, i ràpidament generaria desànim.

Autoavaluació i millora

Per millorar els nostres projectes podem construir una pauta que ens serveixi per tenir en compte els aspectes de millora, avaluar aquests factors i plantejar mesures concretes que representin un pas endavant.

Presentem a continuació una proposta molt senzilla de pauta avaluadora basada en el **grau de satisfacció** en l'assoliment dels aspectes de millora.

Proposem quatre esglaons: M (molta satisfacció), F (força satisfacció), P (poca satisfacció), G (gens de satisfacció).

- *Molta satisfacció* vol dir que el factor s'ha assolit amb èxit.
- *Força satisfacció* vol dir que el factor, tot i que prou acceptable, podria millorar encara, perquè la preparació o l'aplicació no han estat del tot rodones.
- *Poca satisfacció* vol dir que el factor s'ha resolt de forma mediocre o de manera insuficient, com a resultat d'una preparació o una realització negligents.
- *Gens de satisfacció* vol dir que el factor no ha estat tingut en compte o bé ha provocat problemes concrets en el projecte.

També podria ser que determinats factors s'haguessin assolit molt bé sense haver-ho previst, però això revelaria un dèficit de percepció que caldria tenir en compte en el proper projecte.

Per tal que la valoració sigui el màxim d'objectiva, val la pena que en citem els **indicadors**, és a dir, aquells aspectes concrets i visibles que ens fan pensar que el factor s'ha assolit, justificant la valoració que en fem. Els indicadors responen a la pregunta de per què estem tan contents o tan insatsifets en cada factor.

Per exemple, si valorem positivament (molta satisfacció) la implicació de l'Administració pública, això pot ser perquè (exemples): vam informar l'ajuntament del nostre projecte i els vam consultar les possibilitats de dur-lo a terme en el municipi; de bon començament la regidoria ens va donar suport i ens va proporcionar mitjans molt útils; van recollir el nostre projecte en el butlletí municipal i ens van ajudar també a difondre'l en el Consell Escolar Municipal; l'alcalde va participar en la celebració del final del projecte... etcètera.

4. Fitxa d'autoavaluació dels criteris de qualitat

1. Vinculació molt estreta entre l'aprenentatge i el servei	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
2. Aprenentatge integral	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
3. Pensament crític	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
4. Coherència pedagògica i metodològica	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
5. Justificació i acceptació social del servei	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
6. Adequació, protecció i seguretat	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
7. Treball en xarxa	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				

8. Reciprocitat i respecte a la dignitat	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
9. Implicació de l'administració pública	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
10. Suport familiar	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
11. Equilibri participació individual / participació grupal	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
12. Educadors i líders preparats i formats	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
13. Difusió i comunicació	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
14. Avaluació participativa i completa	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				
15. Sustentació i continuïtat	M	F	P	G
<i>Indicadors:</i>				

5. Fitxa de mesures de millora de la qualitat

A partir del resultat obtingut podem establir mesures bàsicament de quatre tipus:

- pedagògiques
- organitzatives i de gestió
- relacionals
- del servei

Mesures de millora pedagògica

Exemples: mesures de millora del disseny del projecte, de la planificació dels aprenentatges, de l'avaluació, de relació tutorial, de dinàmica grupal, de programació de les activitats educatives, de formació de l'educador...

Proposta:

Mesures de millora organitzativa i de gestió

Exemples: mesures de millora del calendari del projecte, dels horaris, de la distribució dels grups i tasques, de les infraestructures, dels materials, del finançament del projecte, dels recursos humans...

Proposta:

Mesures de millora relacional

Exemples: mesures de millora del treball amb les organitzacions socials, de la relació amb les famílies, de la relació amb el veïnat, de la relació amb les administracions públiques, de la comunicació i difusió del projecte en l'entorn...

Proposta:

Mesures de millora del servei

Exemples: adaptar millor la tasca de servei a les possibilitats dels infants, definir millor les tasques, verificar millor l'acceptació del servei per part de l'entorn...

Proposta:

Recursos

6. Per saber-ne més

Bibliografia bàsica sobre millora i qualitat en els projectes d'Aprenentatge Servei

THE CORPORATION FOR NATIONAL AND COMMUNITY SERVICE, THE U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION AND THE POINTS OF LIGHT FOUNDATION, THE VOLUNTEER CENTER NATIONAL NETWORK, USA FREEDOM CORPS. *Students in Service to America Guidebook*, 2002.

PORTER HONNET, E., POULSON, S.J. *Wingspread Principles of Good Practice for Combining Service and Learning*. The Johnson Foundation, 1989.

Jeffrey Howard, (ed.). *A Faculty Casebook on Community Service Learning* University of Michigan, 1993 .

ALLIANCE FOR SERVICE-LEARNING IN EDUCATIONAL REFORM. *Standards of Quality for School-Based and Community-Based Service Learning*. 1995.

YOUTH SERVICE CALIFORNIA'S. *After School Service-Learning: Four Profiles of Youth Engagement*.

TOOLE, P. *Essential Elements of Service Learning*. National Youth Leadership Council, 1998.

Webs on trobar informació i recursos sobre qualitat en les projectes d'Aprenentatge Servei

CLAYSS Centro Latinoamericano de Aprendizaje y Servicio Solidario: www.clayss.org

NYLC National Youth Leadership Council: www.nylc.org

Service Learning Research and Development Center: www.gse.berkeley.edu

National Service Learning Partnership: www.service-learningpartnership.org

National Service Learning Clearinghouse: www.servicelearning.org